

Dinko Šokčević, *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata. Kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga*, Naklada Pavičić, Zagreb 2006., 382 str.

Odnosi Hrvata i Mađara tijekom povijesti izrazito su složeni, a način na koji pripadnici jednog naroda vide pripadnike drugog značajno se mijenjao kroz povijest. Knjiga *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata* bavi se razdobljem od 1790. do 1918. godine, odnosno onim u kojem bismo mogli reći da su hrvatsko-mađarski odnosi bili na najnižoj razini u povijesti.

Knjiga je podijeljena na četrnaest poglavlja, uz dodatak *Predgovora – Koga su i što Mađari u Hrvatskoj mađarizirali?* (7. – 14. str.), *Pogovora – Prožimanja i u slozi i u svađi; Slika drugoga od 1918. do danas* (357. – 360. str.), *Literature* (361. – 369. str.), te *Kazala imena* (371. – 380. str.) i kratke *Bilješke o piscu* (381. – 382. str.).

Prva dva poglavlja, *Mađari u očima Hrvata od 1790. do raspada Austro-Ugarske* (15. – 26. str.) i *Hrvati u očima Mađara od 1790. do raspada Austro-Ugarske* (27. – 42. str.) daju opći povijesni okvir te su svojevrsni uvod i sažetak sadržaja knjige. Poglavlje, *Bi li Mađari bez posuđenica iz hrvatskog jezika mogli uopće govoriti – Mađari u očima iliraca i mađarona* (43. – 78. str.) govori o bezuspješnim nastojanjima mađarizacije Hrvatske te propasti uvođenja mađarskog jezika u Hrvatsku. Tekst je potkrijepljen primjerima i stihovima iz tadašnjeg ilirskog književnog stvaralaštva, a iznosi i brojne manje poznate zanimljive ilirske teze¹ kojima ilirci ponekad odlaze u krajnost u obezvrjeđivanju mađarskog jezika i kulture.

Hrvatski liberali (ilirci) u savezu s mađarskim konzervativcima, a u ratu s liberalima – Nova slika Hrvata u Doba reformi u Mađarskoj (79. – 108. str.) opisuje kako je došlo do velikomađarske ideje u mađarske intelektualne i političke elite te do pojave straha od gubitka i smrti mađarske nacije u okruženju Slavena, Nijemaca i Rumunja. Prikazano je i da Mađari u Hrvatima ne vide prvenstveno objekt koji bi mogli asimilirati, nego subjekt koji bi mogao njih apsorbirati i uništiti, zbog čega se i bore tako grčevito protiv iliraca (odnosno panslavista, kako ih oni vide). Autor citira brojne mađarske listove koji prevode samo najagresivnije ilirske autore koji blate mađarsku naciju, kulturu i jezik te pozivaju na uništenje Mađara, što u njih stvara još jači strah od Hrvata.

Poglavlje *Van s mačem, udri Mađara/Hrvata – Slika drugoga 1848.* (109.–132. str.) bavi se kulminacijskim razdobljem, kada su hrvatsko-mađarski odnosi na najnižoj razini, ponajprije uslijed Jelačićeve intervencije u Mađarskoj. Ovo je vjerojatno jedino razdoblje u 19. stoljeću kada su Mađari

¹ Po jednoj od njih i samo ime *Megyer* dolazi od slavenske riječi *međa*.

imali lošije mišljenje o Hrvatima nego Hrvati o Mađarima, ali su se i ti osjećaji relativno brzo „ohladili“, pa je kolektivna krivnja prebačena s hrvatskog naroda na Jelačića o kojemu i danas u Mađarskoj vlada izrazito negativno mišljenje.

U šestom poglavlju, *'Gdje je Hrvatska, ne mogu je naći na karti' – Kako su Hrvati doživljavali Lajosa Kossutha* (133. – 152. str.), autor iznosi primjere, ponekad i vulgarnih, slika koje su Hrvati vezali uz Lajosa Kossutha, osobu s najrazvijenijim kultom ličnosti u mađarskoj povijesti. U knjizi se ističe i vrlo značajna činjenica da je pored svih svojih agresivnih stavova prema Hrvatskoj (i ne samo prema Hrvatskoj) Kossuth imao i pozitivnu ulogu u oživljavanju gospodarstva te, mnogo važnije, da je u emigraciji promijenio svoje stavove u smjeru dobrosusjedskih odnosa, odnosno predlagao je ravnopravnu federaciju podunavskih naroda, a nije više odbacivao niti mogućnost potpuno nezavisne hrvatske države.

Nasuprot tome, sedmo se poglavlje *'Kukavica Jelačić trči prema Beču'* – *Kako su Mađari doživljavali bana Josipa Jelačića* (153. – 170. str.) bavi određenim stereotipima o hrvatskim vojnicima toga razdoblja i samom Jelačiću, koji nisu promijenjeni ni danas. Naime, činjenica je da su, nažalost, brojni hrvatski vojnici u Mađarskoj tijekom pohoda 1848. godine počinili ono što bismo danas nazvali ratnim zločinima (silovanja, pljačke i slično), a Jelačićevo povlačenje s vojskom u mađarskim je novinama prikazano kao panični kukavički bijeg. Stvaranju takvoga dojma pomogli su i tadašnji pjesnici čije su pojedine pjesme po prvi puta prikazane u hrvatskom prijevodu.

U poglavlju *Ići ili ne ići u Budimpeštu – Mađari i milenijska proslava u hrvatskom zrcalu za vrijeme bana Khuen – Hedervaryja* (171. – 190. str.) autor nam donosi izvješća relevantnih hrvatskih novina o proslavi tisućljetne obljetnice doseljenja Mađara u Panonsku nizinu, a sva izvješća redom oštro pišu protiv te proslave.

Poglavlje *Hrvati se bune, Beč dirigira – Mađarski odjek hrvatskog narodnog pokreta godine 1903.* (191. – 210. str.) većinom se kroz suvremeni mađarski tisak (dosad nepoznat široj hrvatskoj javnosti) bavi ponovnim jačanjem mađarskog nacionalizma početkom 20. stoljeća, „antinagodbenjačkim“ osjećajima te željom za potpunom nezavisnošću „mađarskog imperija“, ali se navode i pojedini svijetli, manje poznati primjeri u kojima mađarski političari uviđaju besperspektivnost i nepotrebnost te nemogućnost uspjeha mađarizacije.

Sljedeća dva poglavlja, *Dalmatinci vole Mađare – Pokušaj svjesne promjene slike Mađara u vrijeme politike novog kursa* (211. – 238. str.) i *11:1 za Mađare, ali samo u nogometu – Mađarski odjek politike novog kursa* (239. – 260. str.), odnose se na ponovno jačanje hrvatsko-mađarskih odnosa i

pokušaj stvaranja, odnosno obnavljanja, pozitivne slike o prekodravskom susjedu. S hrvatske je strane tomu ponajviše težio Frano Supilo i njegov „Novi list“, objavljujući „reformirane“ Kossuthove stavove za vrijeme emigracije. U Mađarskoj je ulogu obnavljanja pozitivne slike o Hrvatima imao list „Croatia“, koji je osim političkih i gospodarskih objavljivao i književne tekstove (dijelom i prijevode hrvatskih autora). Oba naroda u drugom vide zaštitu od njemačkog (austrijskog) *Drang nach Ostena*, te se zalažu za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom.

U poglavlju *Mađari tlačitelji, Mađarice lake žene – Mađarski likovi i mađarske pojave u hrvatskoj književnosti druge polovice 19. i na početku 20. stoljeća* (261. – 292. str.) obrađuju se vjerojatno najpoznatiji, ni danas neizblijedjeli hrvatski stereotipi o Mađarima i Mađaricama, potkrijepljeni brojnim književnim izvorima, iz čega zaključujemo da u književnosti leže korišteni nerazumijevanja i negativne interpretacije Mađara u Hrvata.

Posljednja dva poglavlja - *Povijest u službi politike – Mađari u hrvatskoj historiografiji nagodbenog razdoblja, s posebnim osvrtom na popularne preglede nacionalne povijesti* (293. - 324. str.) i *Samo da nije bilo iliraca i Jelačića! – Hrvati u mađarskoj historiografiji nagodbenog razdoblja* (325. – 356. str.) bave se najznačajnijim povijesnim pregledima i monografijama relevantnih hrvatskih i mađarskih povjesničara do raspada Austro-Ugarske Monarhije, odnosno načinom na koji se prikazuje narod preko Drave, kako različite povijesne događaje tumače različiti povjesničari. Razlike se u viđenju povijesnih događaja ne očituju samo kod povjesničara različite nacionalnosti (Hrvata, odnosno Mađara), nego i međusobno. Ipak, najčešće se pripadnici jednog naroda uglavnom slažu oko pojedinih povijesnih pitanja (tako su Mađari složni oko toga da je ugovor *Pacte Convente* krivotvorina, za razliku od Hrvata koji su, naravno, složni oko toga da je ugovor autentičan).

Knjiga *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata* opremljena je brojnim i zanimljivim crno-bijelim ilustracijama; fotografijama s „milenijske proslave“, slikama pojedinih značajnijih ličnosti, isječcima iz mađarskih novina s hrvatskim i, posebice, mađarskim, dosad neobjavljenim (većim dijelom i danas šaljivim) karikaturama tada aktualnih političkih pitanja. Ovaj usustavljeni povijesni razvitak koji je, najvećim dijelom upravo u 19. stoljeću, doveo do slike koja danas u Hrvata postoji o Mađarima i obrnuto, čitatelju pruža mogućnost da prošlost dvaju naroda sagleda s različitih strana.

Denis Njari

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe
br. 3, Osijek, 2008.

Nakladnik:

Odsjek za povijest - Filozofski fakultet Osijek

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku

Doc. dr. sc. Boško Marijan, Filozofski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. fra. Marko Karamatić, Franjevačka teologija Sarajevo

Prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli

Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar Pécs

Prof. dr. sc. Marta Dobrotková, Filozofická fakulta v Trnave

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Mr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Prof. dr. sc. Loretana Despot

Računalna obrada i prijelom

Ivan Nećak

Prijevod sažetaka na engleski:

Denis Pavić, prof.

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka